

p. 9 - '12

Hybrid-Artikel N. B.

ISSN 0771 - 1670

MARSWIN

TIJDSCHRIFT UITGEGEVEN DOOR DE
VLAAMSE VERENIGING VOOR DE BESTUDERING
VAN DE ZEEZOOGDIEREN

Verantwoordelijke uitgever
ROBERT ASSELBERG
Hoogheide 64 - 1050 Puurs - Brabant

Maandelijks tijdschrift
8^e JAARGANG - NUMMER 1

1987

Inhoud:

Artikelen:

Blz.

- K. BARTHFLMFSS. Over een mogelijke hybride tussen een Gewone en een Blauwe vinvis...9
- W. DE SMET. Besprekingen van de wetenschappelijke namen van enige zeezoogdieren. V. De tuimelaar en verwante taxonen.....13
- R. ASSELBERG & J. TAVERNIER. Over de aanspoeling van een dolfijnachtige aan onze kust.....25
- R. ASSFLRFRG. Een "zeehond" in de Belgische binnenwateren.....27
- W. DE SMET. De oorsprong van de Cetacea....30

Korte bijdragen:

- Woordje van de voorzitter.....1
- Overzicht van de werking van de VVRZ 1986...2
- Verslagen van algemene ledenvergaderingen...5
- Bericht Grzimek.....24
- Stichtingsverslag van de European Cetacean Society.....29
- Personalia.....34
- Boekbesprekingen.....34
- Zadelrobber op de Wadden.....36
- Nieuwsjes.....36
- Volgende AKTIVITEIT.....40

OVER EEN MOGELIJKE HYBRIDE TUSSEN EEN GEWONE EN
EEN BLAUWE VINVIS.

door Klaus Barthelmess.

In de zomer van 1986 ging ik op een uitnodiging in van het Kendall Whaling Museum, Sharon, Massachusetts, om drie maanden lang als gastwetenschapper studies in verband met de geschiedenis van de walvisvangst te doen. De heenreis over IJsland bood mij de gelegenheid, tien dagen op het walvisvangststation in Hvalbjörður door te brengen en aan een walvisjacht deel te nemen.

In overeenstemming met het reglement van de IWC heeft de IJslandse regering voor 1986 de maatschappij die aan walvisjacht doet, de voortzetting van deze walvisjacht voor wetenschappelijke doelen toegestaan en een vangkwotum van 80 gewone vinvissen en 40 Noordse vinvissen vastgesteld. Daarenboven mogen theoretisch meerdere kleine visserijondernemingen in Noord-IJsland in 1986 samen 80 Dwergvinvissen vangen, doch aangezien voor de beide walstations bij Branslækur en Akureyri geen wetenschapper aangesteld werd, mochten deze kwota niet benut worden.

De jacht werd de 16de juni met twee stoomboten aangevat. In ongeveer 12-15 uur bereiken de boten het jachtgebied, ca. 140-170 zeemijlen ten westen van IJsland. Per vangstreis kunnen slechts twee Gewone vinvissen of drie Noordse vinvissen of twee Noordse vinvissen en een Gewone vinvis meegebracht worden. De verwerking van het kadaver moet binnen de 26 uren gebeuren. Te beginnen om 07.00 uur tot 23.00 uur treedt het walstation om de twee uur in radiokontakt met de vangboten, die o.a. alle waarnemingen van grote walvissoorten doorgeven. De walvissoort die tot het begin van de vangstreizen het meest waargenomen werd was de Bultrug, daarna de Gewone vinvissen. Blauwe vinvissen werden in de eerste tien vangstdagen gemiddeld om de drie of vier vangtreizen opgemerkt, bij gelegenheid samen met Gewone vinvissen. Noordse vinvissen werden voor eind juli verwacht.

De 22ste juni bracht een der vangboten tegen 01.00 uur 's nachts een walvis binnen, die bij nader onderzoek op het flensplaatvorm zowel kenmerken van een Gewone vinvis als van een Blauwe vinvis vertoonde. Het ging om een vrouwelijk exemplaar van 70 voet lang (21,3m).

De eerste algemene indruk was dat er een groter "lichaamsvolume" was als bij de "slankere" Gewone vinvissen; men verheugde zich over een bijzonder

2

"vette" walvis. De vorm van de kop was licht gewelfd. De rugvin was van een buitengewone, zwaardachtige vorm en had een doormeter van ca. 40 cm, wat in tegenstelling is met de voor de soort kenmerkende kleine vin bij de Blauwe vinvis. De rug had een voor een Gewone vinvis typische, grijszwarte kleuring. De buikzijde van de walvis, evenals de onderzijde van de zwemvinnen en de staart, waren wit. Nochtans was de overgang van de pigmentering niet asymmetrisch, zoals bij een Gewone vinvis, maar overwegend symmetrisch. In de omgeving van de navel vertoonde de pigmentering witte vlekken op een steengrijze ondergrond; een kleurpatroon, dat voor de gehele onderzijde van Blauwe vinvissen karakteristiek is. Het gehele baleinenapparaat in situ, evenals het verhemelte was zwart. Nochtans waren de afzonderlijke baleinen gemiddeld dunner dan bij de Blauwe vinvis, en het onderzoek van afzonderlijke, uitgenomen baleinen gaf als resultaat: het voor een Gewone vinvis typische in de overlangsrichting verlopende strepenpatroon van zwarte en lichtere kleurzones. Helaas konden de beide gehoorbeenderen (bullae) alleen beschadigd eruitgenomen worden. Doch het was duidelijk, dat die een slankere vorm hadden dan de bullae van de Gewone vinvis. Spijtig genoeg bezat geen enkele van de beschikbare biologen een afbeelding van bullae van de Blauwe vinvis, maar ik heb op grond van mijn bezigheden op cultuurhistorisch gebied over de volkskunst van de walvisjager in de 20ste eeuw de indruk dat "slanke" bullae van Blauwe vinvissen stammen.

Het totaalbeeld van deze oppervlakkige osteologische en morfologische waarnemingen deed het vermoeden rijzen dat deze walvis (nr. 5 van het vangstseizoen 1986) een hybride zou kunnen zijn. Eigenaardig genoeg vertoonden de ovaria van het dier corpora albicantia. Desalniettemin werd in het vangjournaal van het IJslandse Instituut voor Zeeonderzoek de soort aanduiding "Gewone vinvis" met een vraagteken gezet. Men hoopt dat weefselproeven, die door wetenschappers uit USA, Canada, IJsland, Spanje en Frankrijk van het dier genomen werden, interessante uitslagen zullen geven.

Volgens mededelingen van Dr. Paul Brodie (Visserij & Oceanen, Canada), een van de op het station aanwezige wetenschappers, is de vraag naar mogelijke hybridiseringen tussen walvissoorten met keelgroeven in het verleden meermaals, doch niet grondig, bediscuteerd geworden. Hijzelf - Brodie - heeft tijdens zijn werk op walvisvangststations op Nova Scotia enkele walvissen met gelijkaardige kenmerken waargenomen. Ook op het IJslandse walvisstation herinnert men zich één of

twee gelijkaardige exemplaren in het verleden.

Bij opzoekingen in de bibliotheek van het "Kendall Whaling Museum" stootte ik op een bericht dat duidelijk maakt, dat reeds in de jaren 1880 de mogelijkheid van hybriden tussen Blauwe en Gewone vinvissen voor walvisjagers van de kusten van Noord-Noorwegen geen vraag, maar een zekerheid betrof:

"Nearly universally recognized among the Finwhalers as the so-called "Bastard", from its having been supposed to be the offspring of mixed parentage - of a Blue and Common Rorqual. This variety appears to attain to larger dimensions than the typical form (of the Common or Fin whale; opmerking K.B.), and is described as grey, rather than the usual white, on the under side; on one side the baleen plates are for a short distance at the anterior end entirely white, while the remaining portions are darker than the normal colour." (Cocks, 1887).

Hierbij aansluitend kan ik de lezers van Marswin enkele waarnemingen over de vangsttechniek in de IJslandse walvisjacht meedelen:

De 23ste en de 24ste juni 1986 nam ik deel aan een vangstreis op de HVALUS 8. Er werd geschoten met de beproefde Koningsberg harpoenkanonnen, kaliber 90 mm, de 75 kg zware harpoenen zijn van een granaatkop voorzien, die door een gekombineerde tijd- en kontaktontsteking tot explosie gebracht werd. In het voorbije seizoen werden voor Noordse vinvissen de Noorweegse "CLI"-Penthrith-granaten met uiterst bevredigende resultaten gefest; nochtans moesten de harpoenen om ballistische redenen met een bijkomend gewicht van 7 kg aan de harpoenkop verzwaard worden. De IJslandse Maatschappij voor de walvisjacht is zeer geïnteresseerd aan de ontwikkeling van de Penthrith-granaten voor de grotere vinvissen.

De tijd tussen de explosie van de harpoen en het sterven van de walvis varieert wat naar boven en onder, maar ligt gemiddeld tussen de 5 en 6 minuten, volgens inlichtingen door verschillende waarnemers op IJsland. De door mij waargenomen overlijdingsduur aan de hand van een zakuurwerk, bedroegen enkele seconden bij de eerste walvis (Gewone vinvis, ♂, 65 voet = 19,8 m) en 9-10 minuten bij de tweede walvis (Gewone vinvis, ♀, 61 voet = 18,6 m). Na onderzoek op het flensplaatvorm bleek dat bij de eerste walvis een granaatsplinter de hartvliezen doorboord had en dat bij het tweede dier de maag, het middenrif (diafragma) en slokdarm (oesophagus) gewond werden. Het dier

overleed onder het harpoenplatform. Het invoeren van elektrische sonde-speren of lansen om walvissen te doden, en die reeds onder het schietplatform hangen, wordt verkieslijk geacht. Japanse walvisjagers op de Bryde-vinvis gebruiken sedert enige tijd deze lansen (Mc Closkey, 1983). Toch is het denkbaar, dat de krampachtige bewegingen van de grotere vinvissen bij het inzetten van elektrische stroom tot het breken van de harpoenlijn kunnen leiden.

Na het vastmaken van de buit langs het vangst-schip werden twee maatregelen getroffen om de vleeskwaliteit op een zo hoog mogelijk standaard te houden. De eerste, sedert lange tijd gebruikte maatregel is het opensnijden van de buikwand, waardoor de temperatuur van het vlees niet verhoogd wordt door het ontstaan van ontbindingsgassen in het buikvlies. De tweede, sedert enige jaren gebruikte maatregel is het doorsnijden van de vena caudalis, ongeveer 1 m voor het begin van de staart. In deze ader wordt dan terzelfdertijd met een slang vers water van ongeveer 1°C in het bloedvatsysteem gepompt. Gelijktijdig biedt het opensnijden van de caudale vene de mogelijkheid om onmiddellijk na het intreden van de dood bloedproeven te nemen.

Literatuur

- Cocks, Alfred Heneage. - "The Finwhale Fishery of 1886 on the Lapland Coast" in: The Zoologist June 1887, pp. 1-16 citaat p.10.
 Mc Closkey, William B. - "Coastal Whaling in Japan" in: Pacific Fishing, November 1983, pp.69-75.

Klaus Barthelmess
 koln, BRD.

Uit het Duits vertaald door : R. Asselberg.

